

Verslag webinar over tijdelijk handelingskader PFAS Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)

Datum en tijd:	9 juli 2020, 15.00-16.00 uur
Vergaderplaats:	videoconferentie via WebEx Meetings
Deelnemers:	Ongeveer 200 vertegenwoordigers van vooral provincies, gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten, bedrijven op het gebied van grondverzet, drinkwaterbedrijven en adviesbureaus
Namens IenW:	Regien Visser Martin van Gelderen Mirjam Post Trudie Crommentuijn Frans Plu Lisa Smits
Verslag:	Jos Fluitsma (Alt-Tab Bedrijfsondersteuning)

---

1. Opening

Regien heet de deelnemers van harte welkom. Zij worden in dit webinar bijgepraat over een aantal ontwikkelingen en gebeurtenissen in het PFAS-dossier. Regien geeft aan dat het webinar het karakter van een informatiebijeenkomst heeft. Via een presentatie wordt informatie gegeven en er wordt ingegaan op vooraf gestelde vragen. Gezien de beperkte tijd en het grote aantal deelnemers is er geen gelegenheid voor discussie of interactie, ook niet voor het beantwoorden van spontaan tijdens het webinar gestelde vragen. Regien zegt dat het feit dat er geen ruimte is voor spontaniteit, niet betekent dat IenW niet wil weten wat er bij de deelnemers leeft. Deelnemers krijgen aan het einde van het webinar de mogelijkheid om hun vragen, opmerkingen en suggesties achter te laten.

Regien geeft Martin van Gelderen (plv. afdelingshoofd Bodem, Ondergrond en Wadden bij IenW) het woord om het webinar inhoudelijk te openen.

Martin geeft aan dat het doel van dit webinar is veranderingen in het tijdelijk handelingskader PFAS (THK) toe te lichten. Die veranderingen zijn er vrij snel gekomen en dat wilde IenW ook, omdat iedereen zit te wachten op mogelijke verruiming van een aantal normen. Martin kan zich voorstellen dat er over de nieuwe normen vragen zijn. IenW hoopt met dit webinar veel van die vragen te beantwoorden en meer duidelijkheid te kunnen geven en zo iedereen mee te kunnen nemen in deze belangrijke stap die is gezet.

Martin geeft aan dat het voor IenW experimenteren is hoe het in deze coronatijd interactie met iedereen kan aangaan. Hij hoopt dat dit seminar in een behoefte voorziet.

Mirjam Post (IenW) geeft een terugkoppeling over het stakeholdersoverleg.

In het stakeholdersoverleg zitten behalve het bedrijfsleven ook maatschappelijke organisaties op het gebied van natuur, milieu en gezondheid en een aantal onafhankelijke wetenschappers. Zij hebben aangegeven dat ze positief zijn over de resultaten van de onderzoeken en het beleidsvoornemen dat daaruit is voortgekomen. Er is waardering voor dat natuur, milieu en gezondheid ook aan tafel zitten en kunnen meepraten.

Het stakeholdersoverleg vraagt aandacht voor ontwikkelingen in het buitenland over PFAS en voor aanpak aan de bron.

Jan Fokkens (voorzitter werkgroep Water en Bodem van VNO-NCW en voorzitter PFAS-overleg binnen VNO-NCW) geeft een terugkoppeling van het uitvoeringsoverleg.

Op 16 juni is er naar aanleiding van de nieuwe normen een uitvoeringsoverleg geweest met vertegenwoordigers van VNO-NCW, de verschillende branches en vertegenwoordigers van VNG, IPO, RWS en waterschappen. De conclusie van dit overleg is dat met deze normen 90% van het grondverzet weer op gang komt. Jan vindt dat fijn en goed.

Er zijn nog een paar openstaande uitdagingen, die hopelijk in het uitvoeringsoverleg kunnen worden opgelost op weg naar het DHK.

- Civieltechnisch niet-toepasbare grond kan normaliter in diepe plassen worden verwerkt. Dat kan nu niet. Daar moet een alternatief voor komen.
- Ook nog een probleem is industriegrond met meer dan 7 microgram PFAS per kg. De INEV's zijn bekend. Interventiewaarden in het DHK moeten aangeven wat we met die grond kunnen doen.
- Er moet ook nog iets worden verzonnen voor reiniging en opslag van grond in den lande. Het gaat dan om lozingsnormen, lozingswater en dergelijke.

Jan zegt dat het fijn is dat de normen nu werkbaar zijn en dat we met z'n allen weer aan de slag kunnen.

2. Conclusies van de onderzoeken en toelichting op de wijzigingen Tijdelijk

Handelingskader PFAS

Trudie Crommentuijn (lenW) heeft met collega's bij lenW en medewerkers van de koepels gewerkt aan actualisatie van het THK. Ze gaat samen met Frans Plu in op de aanpassingen in het THK en de onderbouwing daarvan. Ze gaan daarbij ook in op enkele ingestuurde vragen.

Het uitgangspunt voor de aanpassingen is het THK van november 2019. In een brief van 1 juli aan de Tweede Kamer is beschreven welke beleidsmatige keuzes voor aanpassing van het THK zijn gemaakt. In de brief staan ook de bestuurlijke afspraken die zijn gemaakt. Vervolgens is op 3 juli het geactualiseerde THK naar de Tweede Kamer gestuurd. Het THK moet gezien worden als handreiking voor de uitvoeringspraktijk en de invulling van de zorgplichten.

Het THK is gewijzigd op drie punten. De wijzigingen zijn gebaseerd op onderzoeksresultaten die meer duidelijkheid geven over achtergrondwaarden in de bodem, baggerconcentraties en concentraties PFAS in bagger en uitloging.

Grond in oppervlaktewater

Voor de toepassing van PFAS-houdende grond in oppervlaktewater zijn voor een aantal toepassingscategorieën dezelfde toepassingswaarden opgenomen als voor baggerspecie.

Landelijke achtergrondwaarde van PFAS in grond

De achtergrondwaarde ligt hoger dan de tijdelijke waarde in het THK van november.

Vrij liggende diepe plassen

Naast de herverontreinigingswaarde voor Rijkswateren is er nu een aparte landelijke toepassingswaarde voor vrij liggende diepe plassen en diepe plassen die liggen in regionale wateren.

Trudie geeft voor de eerste twee wijzigingen een toelichting op de relatie tussen de uitgevoerde onderzoeken en de aanpassing die is doorgevoerd in het THK.

Landelijke achtergrondwaarde van PFAS in grond

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van een groot aantal bodemonsters op onverdachte locaties. Dus in ieder geval geen locaties in de buurt van Dordrecht. De manier waarop is bemonsterd is hetzelfde als voor alle andere genormeerde stoffen die zijn opgenomen in de Regeling bodemkwaliteit. Het resultaat van het onderzoek is dat PFOS en PFOA is

aangetroffen in de Nederlandse bodem. Op basis van dit onderzoek adviseert het RIVM een nieuwe hogere achtergrondwaarde vast te stellen. Dat advies is door IenW overgenomen. Dat betekent dat in de tabel in het THK twee aparte waardes zijn opgenomen. Een voor PFAS, inclusief PFOS, en een voor PFOA. Hierbij is het ook van belang te realiseren dat dit is opgenomen in het THK, dat de invulling is van de zorgplicht. Veel gemeenten hebben bodenkwaliteitskaarten of eigen beleid vastgesteld. Het bevoegd gezag moet in dat geval beslissen of het de waardes overneemt.

Grond in oppervlaktewater

Het RIVM en Deltares hebben uitloging uit bodem en waterbodemonsters onderzocht waarin PFAS aanwezig is in een concentratie die vergelijkbaar is met concentraties die zijn aangetroffen in monsters die zijn gebruikt voor onderzoek naar achtergrondwaarden.

Vervolgens in met schudproeven gekeken hoeveel van de PFAS in de waterfase terecht komt. De conclusie is dat er evenveel PFAS en PFOA uit grond als uit bagger vrijkomt. Dat betekent voor het THK dat categorie 4.6 (waarbij toepassingswaarde 0,1 werd aangehouden) vervalt. Voor een aantal categorieën kan naast baggerspecie ook grond worden toegepast in oppervlaktewater.

De tabel in de presentatie is wat in elkaar gedrukt om vooral de categorieën te laten zien waarvoor een aanpassing is doorgevoerd. Daar is namelijk sprake van niet alleen toepassen van baggerspecie maar ook van grond.

Vrij liggende diepe plassen

Frans Plu ((IenW) licht dit punt toe.

Voor diepe plassen was er een aantal knelpunten.

Grond kon niet in diepe plassen. (Dit heeft Trudie al genoemd.)

Er was geen generieke waarde voor vrij liggende diepe plassen en plassen in open verbinding met een kanaal.

Tenslotte was nog niet helemaal duidelijk hoe met lokaal maatwerk de lokale maximale waarde kon worden vastgesteld voor een individuele diepe plas.

IenW stond dus voor de opgave om goed na te denken of voor die vrij liggende diepe plassen ook een generieke norm moest worden bepaald, net als voor meestromende plassen waar al een norm voor was. De uitkomst daarvan is dat als voor vrij liggende diepe plassen een norm zou worden vastgesteld, geen sprake mag zijn van achttuitgang in kwaliteit. Net als voor meestromende plassen zou een norm moeten worden afgeleid die aansluit op de heersende kwaliteit in de plas. Dat is gelukt.

De norm voor plassen die in open verbinding staan met rijkswateren is gebaseerd op het herverontreinigingsniveau (de concentratie PFAS in zwevend stof in de rivier). We zijn gaan kijken wat er aan grond en baggerspecie in verontreinigde plassen gaat. Geconstateerd is dat dat verder gaat dan grond en baggerspecie uit de regio. Dat is aanleiding geweest om Deltares te vragen om te kijken wat de kwaliteit is van regionale baggerspecie. Bij het onderzoek heeft Deltares data van waterschappen gebruikt. Het bleek dat de kwaliteit van regionale baggerspecie beter is dan het sediment in grote rivieren. De kwaliteit van baggerspecie bleek een goede basis voor het afleiden van een landelijke generieke waarde voor vrij liggende plassen. Op advies van Deltares is in het THK een waarde opgenomen die is gebaseerd op de 80 percentiel waarde. Dat is een voorzichtige norm, omdat er toch enige variatie zit in de kwaliteit van baggerspecie in Nederland. Vooral in stroomgebied Rijn-West is een waarde aangetoond die hoger ligt ten opzichte van de rest van Nederland. Om daar baggerspecie in diepe plassen te kunnen toepassen moeten waterschappen een lokale norm vaststellen. We hebben dat probleem gesignaleerd en met de Unie van Waterschappen afgesproken dat we waterschappen juridisch en technisch begeleiden en ondersteunen. Technisch doordat Deltares een lokale norm gaat afleiden, juridisch voor het vaststellen van lokaal beleid om in de lijn van de systematiek van het THK ook te komen tot een norm voor plassen die liggen in stroomgebied Rijn-West. Daarmee is er voor alle plassen nu een norm voor het toepassen van grond en baggerspecie.

Vraag

Waarom kan niet zoals voor alle andere stoffen grond die aan de achtergrondwaarde voldoet naar de plassen?

Antwoord

Met normstelling hebben we beoogd een situatie te creëren waarbij sprake is van 'stand still', dus een situatie waarbij geen verslechtering optreedt van de kwaliteit van grondwater en oppervlaktewater. Als je een norm bedenkt moet die van toepassing zijn op bestaande verontdiepingsprojecten waar materiaal van vergelijkbare regionale baggerspeciekwaliteit is toegepast. De kwaliteit van baggerspecie is net iets anders dan die van grond die voldoet aan de achtergrondwaarde. Dus om het principe van stand still te kunnen handhaven, moet je uitgaan van de norm die is gebaseerd op de regionale baggerspeciekwaliteit en kun je niet uitgaan van de achtergrondwaarde omdat dat materiaal van een slechtere kwaliteit is. Dat is een afwijking ten opzichte van het Besluit bodemkwaliteit waarbij de achtergrondwaarde zowel voor landbouw als oppervlaktewater geldt. We moeten in het kader van het DHK kijken welke richting we daaraan moeten geven.

Door een generieke norm voor vrij liggende plassen zijn er veel meer plassen waar grond en baggerspecie heen kan. Aan de bestaande 17 plassen met een open verbinding met rijkswater zijn er nog 20 toegevoegd. Daarvan is een kaartje gemaakt samen met UvW en waterschappen. Frans vraagt de deelnemers door te geven als er foutjes op het kaartje staan. Dan kan het kaartje worden geactualiseerd. Het kaartje is geen onderdeel van het THK.

Behalve naar een generieke norm voor alle plassen is ook gezocht naar de mogelijkheid van maatwerk voor plassen. Dat is gebeurd door uitvoering van een aantal pilots onder leiding van RWS. Daarvoor is een expertteam ingericht met vertegenwoordigers van Wageningen Universiteit, Deltares en RIVM. Dat team heeft het afgelopen half jaar gewerkt aan pilots en gekeken volgens welke methodiek een lokale maximale waarde kan worden vastgesteld waardoor meer ruimte wordt gecreëerd voor toepassing van baggerspecie. Drie pilots bij plassen die liggen aan grote rivieren zien er positief uit. Die pilots zijn uitgevoerd in de Koornwaardplas, de Kesselse Waard en de Ravenswaarden. Ze laten zien dat lokaal maatwerk de mogelijkheid biedt voor een hogere lokale maximale waarde. Tegelijk is een methodiek ontwikkeld voor dit type plassen waarmee kan worden getoetst of lokaal maatwerk mogelijk is. Die algemene methodiek moet nog worden vastgelegd in een beleidsregel. Daarna kan voor die plassen een lokale maximale waarde worden vastgesteld die hoger ligt dan de generieke norm. Daardoor ontstaat meer ruimte voor toepassing van grond en baggerspecie.

Voor vrij liggende plassen zijn we nog niet zover. Er is ook een pilot gestart om te onderzoeken volgens welke methodiek een verantwoorde lokale maximale waarde kan worden vastgesteld voor vrij liggende plassen. Op basis daarvan moet worden bekeken of er ruimte is om grond en baggerspecie met wat hogere gehalten PFAS te kunnen toepassen.

Volgens het THK van november 2019 gold voor toepassen/verspreiden ander oppervlaktewaterlichaam, bijvoorbeeld toepassen van grond in hoogwatervluchtplaats of kade, de bepalingsgrens. Dat betekent dat geen PFAS-houdende grond of baggerspecie kan worden toegepast. Naar analogie van plassen is gekeken naar toepassingsmogelijkheden in een ander oppervlaktewaterlichaam. Geconstateerd is dat daar dezelfde uitgangspunten kunnen worden gehanteerd, waarbij ook de situatie wordt gecreëerd dat met toepassing van grond of baggerspecie die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet, sprake is van stand still. Dat betekent dat er een aparte norm is voor toepassing van grond in een ander oppervlaktewaterlichaam voor niet-rijkswater en voor toepassing van grond en baggerspecie in rijkswater. Voor rijkswater baseren we het toetsingskader op het herverontreinigingsniveau en voor niet-rijkswater op de regionale baggerspeciekwaliteit. Ook daar is de waarde gebaseerd op de heersende kwaliteit. Ook hier een voorzichtige norm, die wel werkbaar en uitvoerbaar is.

Vraag

Als je grond wilt toepassen in een ander oppervlaktewaterlichaam moet je dan én de grond onderzoeken én de kwaliteit van de ontvangende waterbodem?

Antwoord

Nee, dat laatste hoeft niet. Als de grond die je wilt toepassen voldoet aan de toepassingswaarden die zijn opgenomen in het THK, hoeft de ontvangende waterbodem niet te worden onderzocht. Er wordt namelijk verondersteld dat die van vergelijkbare kwaliteit is en dat sprake is van stand still.

Frans heeft aan de vooraf gestelde vragen gezien dat de brief van 1 juli vragen oproept omdat het daarin net even anders wordt geformuleerd dan in het THK. In de brief wordt de beleidsrichting aangegeven, het THK is de invulling van de zorgplicht. Frans doet de aanbeveling om hiervoor het THK te raadplegen.

Trudie Crommentuijn vertelt hoe het nu verder gaat. Er is de vraag gesteld of er echt nog een DHK komt of dat het THK direct wordt omgezet in regelgeving (Regeling bodemkwaliteit). Trudie geeft aan dat het THK een handreiking is en de invulling van de zorgplicht. IenW werkt nu verder aan het DHK. Definitief betekent dat normen en toepassingswaarden zijn opgenomen in de Regeling bodemkwaliteit. Er lopen nog onderzoeken en pilots waarvan de resultaten later dit jaar beschikbaar zijn. Ook het proces met stakeholders en de uitvoeringspraktijk en de projectorganisatie gaan door. IenW mikt erop dat een consultatieversie van de Regeling bodemkwaliteit waarin PFAS-normen zijn opgenomen, in het voorjaar van 2021 beschikbaar is. Daarnaast wordt ook gewerkt aan een algemene methodiek Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS). Daarmee wil IenW alvast nadenken hoe ermee moet worden omgaan als later weer een andere stof opduikt. IenW gaat ook aan de slag met algemenere vraagstukken die tijdens de PFAS-discussie naar voren kwamen om te kijken hoe het daarmee moet omgaan in relatie tot het bestaande bodembeleid.

3. Beantwoording van vragen die vooraf gesteld zijn

Naast medewerkers van IenW zijn vertegenwoordigers van RIVM, Deltares, IPO, VNG en UvW beschikbaar om vragen te beantwoorden.

Vraag

Is de gevolgde systematiek voor het bepalen van de achtergrondwaarde voor PFAS vergelijkbaar met systematiek Achtergrondwaarden 2000 (AW2000)? En vormen deze achtergrondwaarden geen overschatting van de concentraties op grotere diepte?

Antwoord door Arjen Wintersen (RIVM)

Ja, de systematiek is vergelijkbaar. De AW 2000-systematiek is de methode die ongeveer 15 jaar geleden werd gebruikt om voor veel andere stoffen achtergrondwaarden vast te stellen. We zijn begonnen met dezelfde lijst van locaties, dus locaties die niet beïnvloed zijn. We hebben ook dezelfde indeling naar bodemtype en bodemgebruik gebruikt. Op details zijn kleine aanpassingen gedaan, vooral uit praktisch oogpunt. Die staan in het rapport. De conclusie is dat deze achtergrondwaarden voor PFAS sterk vergelijkbaar zijn met achtergrondwaarden zoals we die al hebben voor andere stoffen. Tenzij het zo zou zijn dat er iets geks aan de hand is specifiek voor PFAS. Dat zou op zich niet verbazen, want PFAS is een wat ongrijpbare stof voor wat betreft gedrag en herkomst.

Daarmee heeft het tweede deel van de vraag te maken. Het gaat om door de mens gemaakte stoffen, zogenaamde antropogene stoffen. Die komen meestal van boven in de bodem terecht. Je ziet dan een concentratiegradiënt van hoge concentratie naar lage concentratie bij toenemende diepte. De achtergrondwaarde wordt bepaald op basis van de concentraties in de toplaag van de bodem. Dan weet je dus dat je aan de bovenkant van de bandbreedte uitkomt qua verdeling van concentraties. Als je dieper graaft, kom je lagere concentraties tegen. Arjen zou zich zorgen maken als het voor PFAS heel anders in elkaar zou zitten dan voor andere stoffen, zeker voor andere stoffen met antropogene herkomst.

Voordat het RIVM een definitief advies voor de achtergrondwaarde gaf, heeft het dat goed bekeken. Ze zijn teruggegaan naar de data van het AW 2000-project. Hoe zat het toen met de verdeling tussen ondiep en wat dieper? Bij stoffen zoals PAK's en dioxine, bestrijdingsmiddelen zoals lindaan en DDT (deze bestrijdingsmiddelen die al langer uitgefaseerd zijn dan PFAS werden helaas ook nog aangetroffen in de bodem) en metalen was in de toplaag van 0 tot 10 cm altijd sprake van ten minste een factor 2 verschil ten opzichte van wat dieper (50 -100 cm) wordt aangetroffen. In een aantal gevallen is het verschil groter dan voor PFAS. Ook in die zin is wat voor PFAS is gedaan, niet veel anders dan voor die andere stoffen. De achtergrondwaarde is dus prima vergelijkbaar met die voor andere stoffen.

Vraag

Waarom zijn er voor de achtergrondwaarde niet een maximale waarde klasse A en een maximale waarde klasse B afgeleid voor toepassing oppervlaktewater zoals bij andere stoffen?

Antwoord door Leonard Oste (Deltares). Zijn antwoord sluit aan bij wat Frans Plu hier eerder over heeft verteld.

Bij de achtergrondwaarde geldt voor de meeste stoffen dat de bodem schoner is dan de waterbodem. Van oudsher paste dat prima. Er werd een achtergrondwaarde afgeleid, dat was de laagste altijd-schoon-waarde. Het herverontreinigingsniveau lag wat hoger. En dan was er de interventiewaarde en dat was de maximale waarde klasse B. Voor PFOA pakt het anders uit. We zien in de waterbodem veel lagere concentraties dan in droge bodem. Dat geeft een raar effect als je ook landbodem in oppervlaktewater gaat toepassen en dat dan als achtergrondwaarde zou mogen, terwijl het watersysteem schoner is. Dus vanuit het stand stillbeginsel was het niet logisch om die achtergrondwaarde van toepassing te verklaren.

De maximale waarde klasse A is voor bijna alle stoffen gebaseerd op het herverontreinigingsniveau. Dat is wat nu ook is afgeleid. De waarde die in de tabellen staat, is dus vergelijkbaar met wat voor andere stoffen de maximale waarde klasse A is. Wel is er - en dat heeft Frans al uitgebreid toegelicht - onderscheid gemaakt tussen regionale en rijkswateren. Het geldt voor meer stoffen dat er verschillen zijn. Dat is een vernieuwend inzicht, omdat we nu beter weten hoe de kaderrichtlijn met die stoffen omgaat. Dat was in 2007 toen alle normen werden afgeleid minder duidelijk. Vandaar dat er nu twee normen zijn. Een maximale waarde klasse B zou vanuit het Besluit bodemkwaliteit wel wenselijk zijn. De ambitie is ook om tot een maximale waarde klasse B te komen. Het is een lastige norm om goed in te bedden in de Kaderrichtlijn Water, zeker als het gaat om de interventiewaarde. Ook inzichten in het afleiden van de interventiewaarden zijn wat veranderd en dat is al een tijd niet uitgevoerd. Daarom vraagt het meer tijd om de maximale waarde klasse B netjes af te leiden. Daarom geldt nu maar een norm voor toepassing oppervlaktewater en dat is maximale waarde klasse A. Daardoor heb je maar twee klassen. Daaronder en daarboven mag je toepassen zonder ontvangende bodem te beoordelen.

Vraag

Wat geldt voor toepassing van grond in grondwaterbeschermingsgebieden? Daarbij gaat het vooral over de term gebiedseigen.

Antwoord door Coert Fossen (IPO)

De provincies zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater, in bijzonder de bescherming van drinkwater. Het gaat om ZZS waarvan sommige zeer mobiel zijn. De zorg voor drinkwater is in dat kader belangrijk.

Gebiedskwaliteit kun je vertalen als grond die uit het gebied komt en die van vergelijkbare kwaliteit is. Dat kun je bijvoorbeeld op basis van een bodemkwaliteitskaart bepalen. Weet je de gebiedskwaliteit niet, dan geldt 0,1 als toepassingsgrens vanuit het principe dat je geen verontreiniging toevoegt. Dit staat ook in het handelingskader. U dient bij de gemeente en provincie navraag te doen op welke wijze het gebiedsspecifiek beleid en beleid met betrekking tot beschermingsgebieden voor drinkwater is ingevuld.

Vraag

Waaruit bestaan de uniforme voorwaarden die het bevoegd gezag kan gebruiken om een afweging te maken voor het toestaan van lozingen van PFAS-houdend afvalwater afkomstig van gronddepots en grondreinigers?

Antwoord door Edith Kruger (UvW)

Edith geeft een toelichting op de totstandkoming van uniforme voorwaarden. Er zijn botsproeven gedaan samen met bedrijven, I&W en bevoegd gezag om te kijken wat de impact is van lozingen met PFAS afkomstig van gronddepots en grondreinigers. Het blijkt dat de impact kan meevallen. Besloten is om uniforme voorwaarden vast te stellen tot een maximaal debiet van 4000 kuub op jaarbasis en daarbij een concentratie voor PFOS tot maximaal 500 nanogram per liter, voor PFOA tot maximaal 500 nanogram per liter en voor GenX tot maximaal 1.000 nanogram per liter. Met inachtneming van dit maximaal debiet en deze concentraties wordt ervan uitgegaan dat de impact op het waterlichaam niet groot is. Deze voorwaarden zijn toegelicht in een brief die is gestuurd naar het bevoegd gezag. Ze worden later als algemene regel opgenomen in het Besluit activiteit leefomgeving van de Omgevingswet.

Er is ook gekeken naar lozingen van stortplaatsen. Voor stortplaatsen is het niet mogelijk om tot uniforme voorwaarden te komen. Per stortplaats is een individuele beoordeling nodig en moet het reguliere proces van vergunningverlening worden doorlopen. Er zijn inmiddels gesprekken geweest met I&W, bevoegd gezag en stortplaatsen over advisering bij lozingen en stortplaatsen en daar komt nog een vervolg op. Op <https://www.bodemplus.nl> komt nog een factsheet over dit onderwerp

Vraag

Wat gebeurt er als er een bodemkwaliteitskaart is waarbij de normen lager liggen dan de normen die in het THK staan? Wat gaat dan voor?

Antwoord door Henk van den Berg (VNG)

De bodemkwaliteitskaart gaat voor. Waarom? Het THK kun je zien als toepassing van de zorgplicht, als hulp bij hoe je dat zou kunnen doen. Voor het THK is onderzoek gedaan en als gemeente kun je daarvan gebruikmaken. Als je geen bodemkwaliteitskaart hebt, moet je het THK gebruiken.

Als je een bodemkwaliteitskaart hebt gemaakt, heb je het werk dat voor het THK is gedaan voor je eigen regio gedaan. Als je dat in een besluit hebt vastgelegd, gaat dat voor. Altijd geldt dat het bevoegd gezag in de toepassing van wet- en regelgeving een goede onderbouwing moet maken met wat in praktijk wordt aangetroffen. Dat is in dit geval niet anders. Als je een bodemkwaliteitskaart hebt waarbij je onder de normen van THK als achtergrondwaarde blijft, kun je via een makkelijk besluit alsnog overgaan tot de generieke waarden van het THK. Hierover staat een verwijzing op <https://www.bodemplus.nl>.

Vraag

Is er praktisch toepasbare informatie over het THK PFAS?

Antwoord door Marcel Cassee (RWS)

Op <https://www.bodemplus.nl> staat uitgebreide informatie over het THK. Daar zijn veel FAQ's te vinden die zijn aangepast op de wijzigingen van THK. Er staan ook stroomschema's en 2 kaarten en 2 tabellen van lenW op die op eenvoudige manier uitleg geven. Een brochure over het THK is in de maak en komt binnenkort beschikbaar.

Marcel wijst erop dat er een Helpdesk RWS is waar ook vragen over het THK PFAS gesteld kunnen worden.

Vraag

Komt er nog een DHK?

Antwoord door Trudie Crommentuijn (lenW)

Ja, er komt nog een DHK. Dat is het moment is waarop de normen in de regelgeving worden opgenomen. Leonard Oste (Deltares) gaf aan dat de maximale waarde klasse B nog niet bekend is omdat er nog onderzoeken lopen. Die moeten zijn afgerond wil lenW het geheel

compleet kunnen maken, zodat ook alles in de Regeling bodemkwaliteit kan worden opgenomen. Daarom komt er nu een actualisatie, omdat daardoor wel al toepassingswaarden verhoogd kunnen worden zodat de praktijk er gebruik van kan maken. Als eind dit jaar de resultaten beschikbaar zijn en als het dan wenselijk, nodig en verantwoord is om voor de uitvoeringspraktijk tijdelijk toepassingswaarden in het THK aan te passen, kan dat. Maar laten we eerst de onderzoeken afwachten en kijken wat dat betekent voor de uitvoeringspraktijk. We werken zo snel mogelijk naar het DHK.

Vraag

Waarom mag bij bestaande plassen wel PFAS-grond worden toegepast en bij nieuwe plassen niet?

Antwoord door Frans Plu

Bij een vrij liggende diepe plas is vaak sprake van infiltratie van oppervlaktewater naar grondwater. Algemeen uitgangspunt is stand still. Bij plassen die al gedeeltelijk zijn verontdiept zal oppervlaktewater en grondwater al in zekere mate worden beïnvloed. Om achteruitgang te voorkomen is het verantwoord om grond en baggerspecie toe te passen van vergelijkbare kwaliteit. Randvoorwaarde is dat zo'n plas niet bij een waterwin- of grondwaterbeschermingsgebied mag liggen.

Bij een nieuwe plas is nog geen sprake van vulling, er is nog geen grond en baggerspecie toegepast die invloed heeft op de grondwater- en oppervlaktewaterkwaliteit. Er is dan eerst een integrale afweging nodig, voordat verontdieping verantwoord kan plaatsvinden. Dan moet ook de vraag worden beantwoord of beperkte verslechtering van kwaliteit opweegt tegen mogelijke kwaliteitsverbetering, bijvoorbeeld verbetering van ecologische waarden. Er is nu een pilot in uitvoering waarbij wordt gekeken wat in een vrij liggende diepe plas de invloed op het watersysteem (oppervlaktewater en grondwater) is bij toepassing van PFAS-houdende grond en baggerspecie en of al dan niet sprake is van hydrologische isolatie. De uitkomsten van die pilot kunnen ook goed worden gebruikt bij het vormgeven en afwegen van nieuwe initiatieven.

Vraag

Hoe zit het met ontwikkelingen rondom afleiden van nieuwe innamegrenswaarden door de EFSA?

Antwoord door Arjen Wintersen (RIVM)

Arjen licht toe dat de EFSA de Europese voedselautoriteit is. Die stelt innamegrenswaarden vast voor stoffen, dus ook PFAS. Dat zijn maximale doses aan stoffen die de mens mag binnenkrijgen. Er zijn de afgelopen 10 jaar al revisies op de grenswaarden geweest. Er ligt nu een voorstel voor aangescherpte innamegrenswaarden. Die gebruikt het RIVM om vervolgens risicogrenzen in de bodem te berekenen. En die worden door lenW weer gebruikt om normen op te baseren.

Het is nog niet bekend wanneer de definitieve innamegrenswaarden worden bekendgemaakt. Eerder dit jaar is een voorstel in consultatie gegaan. De planning was dat er eind juli 2020 nieuwe innamegrenswaarden komen, maar wordt later. Het RIVM doet de toezegging dat het zodra ze er zijn, voor de bodemrisicogrenzen alle waarden opnieuw zal berekenen en zal bekijken wat dat betekent voor normen die op die risicogrenzen zijn gebaseerd.

Arjen licht vast een tipje van de sluier op. Hij verwacht dat er niet veel verschil zal zijn tussen het voorstel voor en na consultatie. Het RIVM kan dus alvast met die voorgestelde innamegrenswaarde gaan rekenen en heeft dat ook al gedaan. Dat laat zien dat 373 die er nu is (waarden gebaseerd op ecologische risicogrenzen) grotendeels overeind blijft. Dat blijft de laagste waarde en die is dus bepalend voor de norm. Dat geldt niet voor de functie bodem met moestuin. Die kan net onder 373 doorgaan. Dat wordt bekeken als de waarden definitief zijn. Vanuit lenW wordt dan gekeken wat dat voor gevolgen heeft voor de hergebruiksnormen die tot nu toe zijn aangehouden.

Vraag

Wanneer komt het besluit naar aanleiding van de drie pilots die worden uitgevoerd? Want dan ontstaat extra ruimte.

Antwoord door Frans Plu (IenW)

De pilots zijn in de afrondende fase, alle onderzoeken zijn uitgevoerd. Het expertteam stelt nu een advies op. Dat geeft zicht op verruimde normstelling. Met de pilot wordt ook een algemene methodiek ontwikkeld. Maar voordat besluitvorming kan plaatsvinden en de Nota bodembeheer kan worden aangepast, moet eerst nog een beleidsregel worden vastgesteld om vast te leggen dat we met deze nieuwe methodiek kunnen komen tot een lokale maximale waarde. Het vooruitzicht is dus goed, maar we moeten nog wel een aantal stappen doorlopen met elkaar. Maar de pilot laat zeker voor meestromende plassen (met een open verbinding met rijkswater) zien dat een hogere lokale maximale waarde dan de generieke waarde mogelijk is. Dat biedt straks extra ruimte. Dit is een procedureel antwoord. RWS moet bij de schriftelijke beantwoording van vragen wat meer zicht kunnen geven op het ijkmoment.

Mirjam Post geeft aan er een uitgebreid verslag van dit webinar komt, waarin de antwoorden die in het webinar zijn gegeven kunnen worden teruggelezen. Ook de vragen die nog niet zijn beantwoord, en de antwoorden op vragen die via de chatfunctie of het digitale formulier zijn ingebracht, komen in het verslag. Het verslag wordt gestuurd naar ieder die zich heeft aangemeld voor het webinar.

Mirjam wijst erop dat veel antwoorden te vinden zijn op <https://www.bodemplus.nl/>.

Met dit webinar is de participatie nog niet klaar. Er bestaat de mogelijkheid om na de zomer regioconferenties te organiseren. Als daar behoefte aan is verwacht IenW dat de provincies het voortouw nemen net zoals ze dat vorig jaar hebben gedaan. Dan is er de mogelijkheid om uitgebreider stil te staan bij vragen en praktijksituaties.

4. Afsluiting

Regien nodigt de deelnemers uit om hun vragen, opmerkingen, suggesties en hartenkreten te laten weten. Voor korte vragen kan dat via de chatfunctie, voor lange vragen via invulling van een digitaal formulier.

Regien bedankt ieder die inhoudelijk een bijdrage heeft geleverd.

Ze bedankt de deelnemers voor hun aandacht en interesse.

Bijlage:

- presentatie Tijdelijk handelingskader PFAS, geactualiseerde versie van 2 juli 2020